

ПОЗАСУДОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

Вступ. Нинішня концепція ефективного доступу до правосуддя, яка поступово розвивалася та видозмінювалася упродовж багатьох років, потребує дієвого використання альтернативних способів урегулювання спору поряд із судовим урегулюванням. У цій статті розглядається можливість застосування позасудових механізмів в Україні як один із найголовніших засобів у подоланні бар'єра на шляху до ефективного доступу до правосуддя з урахуванням міжнародного досвіду. Метою статті є висвітлення позитивних і негативних аспектів звернення до різних способів урегулювання спору, ілюстрування недовіри до альтернативного врегулювання спору в Україні, визначення стану реалізації українських позасудових механізмів і проблем, що потребують удосконалення з урахуванням практики ЄСПЛ та рекомендацій, а також відображення пропозицій щодо усунення прогалин у функціонуванні досудового механізму врегулювання спору.

Методи. У статті використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження, такі як системний, діалектичний і системно-структурний аналіз.

Результати. Наголошено, що рівень довіри суспільства безпосередньо впливає на застосування альтернативних способів урегулювання спору в державі. Акцентовано увагу на недостатній інформованості громадян під час судового розгляду справи про можливості застосування позасудового механізму врегулювання спору. Грунтуючись на судовій практиці, встановлено, що підхід щодо обов'язку використання позасудових механізмів перед зверненням до суду залежить від обраного виду (методу) альтернативного врегулювання спору, що сторони прописали в укладеному договорі. Запропоновано взяти до уваги приклад реформи Лорда Вулфа задля приведення української практики у відповідність до міжнародної, що полягає у збільшенні використання альтернативних способів урегулювання спору, полегшенні проведення судового процесу, його пришвидшенні тощо.

Висновки. У висновках наголошено на необхідності: забезпечення обізнаності громадян про застосування позасудових механізмів урегулювання спору; перегляду системи добровільного застосування зазначених механізмів; урахування принципу "свободи договору"; встановлення єдиного підходу щодо обов'язку звернення до позасудового врегулювання спору, якщо сторони виклали відповідну умову в укладеному договорі.

Ключові слова: альтернативні способи врегулювання спору, доступ до правосуддя, позасудові механізми, медіація.

Вступ

Верховенство права, право на справедливий судовий розгляд і доступ до правосуддя – це ті стрижневі та взаємодоповняльні складники, які забезпечують право кожного на захист його прав і свобод. У справі "Голдер проти Сполученого Королівства" суд констатував: "навряд чи можна збагнути правовладдя за браком можливості мати доступ до суду" (§ 34) (Case of Golder v. the United Kingdom, 1975).

Доступ до правосуддя є багатограним і комплексним явищем, яке поступово трансформується і видозмінюється. Зокрема, у XVIII–XIX ст. поняття "доступ до правосуддя" розглядалося як формальне право особи судитися чи захищати позов. Держава забезпечувала доступ до правосуддя опосередковано – надаючи особам природне право, що не потребувало жодних дій із боку відповідних державних органів. Натомість поступовий розвиток правової, зокрема судової, системи посприяв закріпленню нового розуміння доступу до правосуддя, а саме ефективного.

Для прикладу імплементації поняття ефективного доступу до правосуддя в законодавство України можна порівняти дві редакції Цивільного процесуального кодексу України (далі ЦПК України) від 18.03.2004 та 15.12.2017 року (Цивільний процесуальний кодекс України, 2004). Зокрема, у редакціях 2004–2017 року (до грудня 2017) завданнями цивільного судочинства були справедливі, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ із метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Натомість у подальших редакціях з'явився вже *ефективний* захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Таким чином, нинішня концепція забезпечує ефективний доступ кожного до правосуддя і потребує активних дій із боку держави. Указане підтверджується і в справі "Абрамова проти України", де суд зазначив, що право на доступ до суду за своєю природою потребує регулювання державою (§ 41) (Абрамова проти України, 2018). Отже, держава має не тільки нормативно закріплювати ефективне право на доступ до правосуддя, а й сприяти його практичній реалізації: забезпечити контроль за дотриманням права на доступ у державі, активізувати дії щодо надання такого права всім громадянам, ураховуючи їхні спеціальні потреби (створення особливих умов для людей з інвалідністю тощо).

Окрім того, сучасний ефективний доступ до правосуддя розглядається в широкому його розумінні, а саме включає у себе альтернативні способи врегулювання спору (поряд із судовим урегулюванням). Альтернативні способи врегулювання спору належать до будь-якого методу врегулювання спору без судового розгляду (ураховуючи європейський досвід, у статті альтернативні способи врегулювання спору й позасудове врегулювання розглядаються як синонімічні поняття).

Українські вчені та правники відносно одностайні щодо наявності проблем у функціонуванні системи медіації та інших видів позасудового вирішення спорів в Україні. Дослідженню альтернативних способів вирішення спорів приділяли увагу Ізарова І. О., Притика Ю. Д., функціонування медіації в Україні вивчали Кричина А. В., Муха Й., забезпечення доступу до правосуддя досліджували Хотинська-Нор О. З., Цюра В. В. Проте проблеми недовіри до альтернативних способів урегулювання спору, аспекту обов'язковості застосування окремих видів позасудових механізмів з урахуванням українського та європейського досвіду детально не досліджувалися.

У такому аспекті Брайан Гарт та Мауро Каппеллеті у звіті Access to Justice (Garth, & Cappelletti, 1978) зазначають про необхідність подолання бар'єрів на шляху до ефективної рівності сторін, що є першим та основним завданням у наданні сенсу ефективності поняттю "доступ до правосуддя". Одним із засобів подолання бар'єрів при наданні ефективного доступу до правосуддя є можливість застосування альтернативних способів урегулювання спору (alternative dispute resolution) (далі ADR), на чому й буде зроблений акцент у цьому науковому дослідженні.

Метою дослідження є висвітлення позитивних і негативних аспектів звернення до різних способів урегулювання спору, недовіри до альтернативного врегулювання спору в Україні, визначення стану реалізації українських позасудових механізмів і проблем, що потребують удосконалення з урахуванням практики ЄСПЛ та рекомендацій, а також відображення пропозицій щодо усунення прогалин у функціонуванні досудового механізму врегулювання спору.

Методи

Для реалізації зазначеної мети проаналізовано національну українську судову практику, виокремлено ключове рішення у практиці ЄСПЛ стосовно проблеми застосування обов'язкових досудових механізмів перед зверненням до суду, запропоновано вдосконалення позасудових механізмів в Україні як аспекту доступу до правосуддя. У статті використано загальнонаукові та спеціально-наукові методи наукового дослідження: системного аналізу, діалектичний, системно-структурний, завдяки яким досліджено норми законодавства визначених країн, практику національних (українських) судів, європейський досвід і статистику судів щодо обов'язкового та/або необов'язкового застосування позасудових механізмів, методи заохочення, що застосовуються для досудового врегулювання спору перед зверненням до суду.

Результати

Альтернативні способи врегулювання спору поступово набувають популярності в різних країнах Європи. В Італії, наприклад, запроваджена обов'язкова медіація (вдруге з 2013 року) з метою зменшення навантаження на суди. Використання медіації в Італії поступово зростало, особливо завдяки її умовному затвердженню (прийняттю) основними зацікавленими сторонами: суддями, юристами (адвокатами) і представниками державних органів. В Україні медіація не є обов'язковою, водночас розвиток такого інституту відображається опублікуванням Закону України "Про медіацію" від 16.11.2021 (Про медіацію, 2022).

Ураховуючи італійський досвід щодо використання медіації, можна проаналізувати законодавство про медіацію в Італії та в Україні для визначення наявних шляхів для вдосконалення сучасного українського законодавства, а отже, й ефективного доступу до правосуддя. Відповідно до Закону України "Про медіацію" медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. Участь у медіації є добровільним волевиявленням її учасників. Ніхто не може бути примушений до врегулювання конфлікту (спору) шляхом проведення медіації.

Італія в 2010 році запровадила медіацію і була однією з перших країн Європейського Союзу (далі ЄС), яка ввела в дію низку положень Директиви Європейського парламенту та Ради (On certain aspects of mediation, ..., 2008), зокрема стосовно обов'язкової медіації.

У 2012 році такі положення щодо обов'язкової медіації були визнані неконституційними. Однак уже у 2013 році новий закон від 09.08.2013 видозмінив обов'язковий характер медіації, її зміст та обсяг (див. розділ VIII Закону (Legge, 2013)). Медіацію визначають як діяльність, незалежно від її назви, яка здійснюється неупередженою третьою стороною і спрямована на допомогу двом або більше сторонам у пошуку мирової угоди про врегулювання спору, у тому числі з метою формулювання пропозиції щодо вирішення такого спору. У такому визначенні італійського законодавця вбачається відсутність терміна "добровільна процедура", на якому так наголошується в українському законодавстві. Ознайомившись із судовою практикою українських судів, а саме Верховного Суду, суд у більшості випадків зазначає, що медіація є добровільною позасудовою процедурою (Ухвала від 12 березня 2024, справа 904/1984/22, 2024), (Ухвала від 21 лютого 2024, справа 910/4462/22, 2024).

Як було зазначено вище, початок довіри до процедури медіації спровокував її поступовий розвиток в Італії. Водночас це не єдиний чинник, який сприяє зростанню медіації та інших видів ADR задля позасудового врегулювання спору. Н. М. Гресь у своєму дисертаційному дослідженні описує фактори, що сприяли розвитку медіації в зарубіжних країнах, які класифікує на правові, економічні, організаційні й суб'єктивні. До суб'єктивних, у свою чергу, належать такі чинники, як довіра до медіатора, обізнаність сторін про медіацію тощо (Гресь, 2023). Зокрема, фактор довіри до медіатора передбачає вчинення з боку державних органів дій, спрямованих на розповсюдження інформації про такий спосіб урегулювання спору, як медіація, що, безсумнівно, сприятиме обізнаності громадян України про можливість позасудового врегулювання спору. Такі дії державних органів можуть виявлятися через засоби масової інформації (далі ЗМІ) шляхом публікування статистичних даних, інформаційних довідок, новин тощо, а також через судові органи, які у своїх рішеннях можуть нагадувати сторонам про можливість досудового врегулювання спору.

З метою відображення сучасного стану довіри до медіації, а отже, і загалом до ADR в Україні, необхідно проаналізувати, як відбувається інформування громадян під час судового розгляду справи в аспекті можливості застосування позасудового механізму врегулювання спору.

Перший приклад стосується звернення до медіації з метою найбільшого врахування інтересів дитини. Так, 17.11.2010 року Комітет міністрів Ради Європи прийняв Керівні принципи щодо правосуддя, дружнього до дітей, де в рекомендації 25–26 зазначено, що діти мають бути належно поінформовані й отримувати консультації щодо можливості вдатися або до судового розгляду, або до альтернативних заходів позасудового врегулювання. Процес, альтернативний судовому розгляду, має забезпечувати еквівалентний рівень правових гарантій (Щодо правосуддя, дружнього до дітей, 2010). Спираючись на Керівні принципи щодо правосуддя, дружнього до дітей, досліджено й наведено статистичні дані про кількість рішень судів першої інстанції в Україні, де зазначено про можливість позасудового врегулювання спору шляхом медіації та інших альтернативних способів із метою забезпечення найкращих інтересів дитини. Загалом, в Україні лише 14 рішень (станом на 18.04.2024 року), у яких зазначається про заохочення медіації з посиланням на Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи (1 рішення винесено судом у Чернігові, 11 у Києві та 1 рішення в Миколаєві) (див. рис. 1).

14 РІШЕНЬ

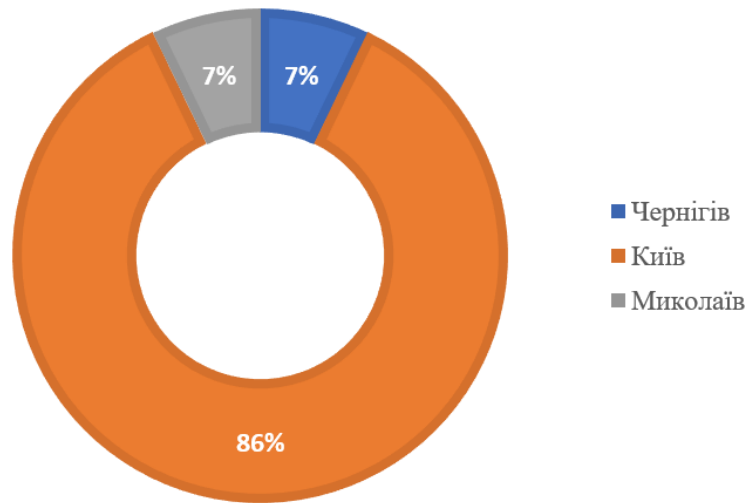

Рис. 1. Наголошення на процедурі медіації в судових рішеннях суду першої інстанції

У цьому випадку в усіх рішеннях акцентується увага на тому, що попереднє використання альтернативних способів не слід застосовувати як перешкоду доступу дитини до правосуддя. Знову ж таки, вбачається аспект добровільності у застосуванні медіації як позасудового врегулювання спору.

Тоді з'являється другий аспект: що робити, якщо сторони попередньо передбачили в договорі, який уклали, обов'язок застосувати альтернативні засоби перед зверненням до суду. Наприклад, у договорах найчастіше зустрічаються такі формулювання: "Сторони дійшли згоди, що всі спори (розбіжності), які можуть виникнути при виконанні умов цього Договору, повинні вирішуватися шляхом переговорів"; "Сторони зобов'язуються дотримуватися досудового порядку врегулювання спорів шляхом направлення письмових претензій, термін розгляду яких 30 календарних днів з дати отримання"; "У разі виникнення спору при виконанні цього Договору Сторони погодили звернутися до медіатора щодо проведення переговорів"; "За неможливості досягнення згоди шляхом переговорів спір передається на розгляд суду відповідно до законодавства України".

Аналізуючи судову практику стосовно обов'язку звернутись до альтернативних способів перед зверненням до суду, можна виокремити позитивний і негативний аспекти цієї проблеми. Негативний аспект полягає в тому, що в усіх випадках суди наголошують на тому, що спосіб захисту свого порушеного права шляхом досудового врегулювання спору не є обов'язковим до правовідносин, що складаються між сторонами, оскільки право особи на звернення до суду передбачено ст. 55 Конституції України (Конституція України, 1996), ст. 15, 16 Цивільного кодексу України (Цивільний кодекс України, 2003) і відповідними нормами Господарського процесуального кодексу (Господарський процесуальний кодекс, 1992), а тому зобов'язання особи перед зверненням до суду скористатися зазначеним способом захисту своїх прав є порушенням Конституції та інших нормативно-правових актів України. Звідси випливає таке: навіть якщо сторони прописали у своєму договорі звернутися до альтернативних способів захисту, таких як медіація,

переговори або ж пред'явлення претензій/вимог, то це не зобов'язує таких осіб за договором фактично дотримуватися такої вимоги на практиці. Наприклад, особа, згідно з позицією українських судів, має право одразу звернутися до суду для захисту своїх прав, адже можливість судового захисту не може бути поставлена законом, іншими нормативно-правовими актами у залежність від використання суб'єктом правовідносин інших засобів правового захисту, у тому числі й досудового врегулювання спору.

Для прикладу у статті наведено діаграму (рис. 2), у якій зображено негативний аспект щодо обов'язкового звернення осіб до альтернативних способів захисту перед зверненням до суду (якщо відповідну умову сторони узгодили в укладеному ними договорі). Для діаграми проаналізовано та знайдено справи судів першої та апеляційної інстанцій (які набули чинності й не були оскаржені, загалом 42 рішення станом на 01.05.2024), у яких суд зазначав, що звернення до альтернативних засобів перед зверненням до суду не є обов'язком особи (навіть якщо це прописано в укладеному договорі), а лише її правом. Пошук здійснювався за такими ключовими словами: "зобов'язання особи перед зверненням до суду скористатися даним способом захисту", "досудове врегулювання спору є правом, а не обов'язком особи".

Діаграма показує, що в усіх випадках визначення сторонами договору звернення до альтернативних способів захисту шляхом направлення претензії (22 % усіх рішень), надсилання вимоги (21 % усіх рішень), усунення розбіжностей шляхом переговорів (14 % усіх рішень), надходження пропозицій (10 % усіх рішень) або повідомлення (5 % усіх рішень), мирової угоди (5 % усіх рішень), нарахування штрафних санкцій (2 % усіх рішень) не є домовленістю сторін про обов'язкове застосування заходів досудового врегулювання спору. Водночас у 21 % усіх рішень у фактичних обставинах справи навіть не уточнено, якого способу досудового врегулювання спору зобов'язувалися дотримуватися сторони після укладення / підписання договору, адже суди наголошують у будь-якому випадку на добровільності дотримання такої умови договору.

42 РІШЕННЯ

■ претензія   ■ вимога   ■ переговори   ■ мирова угода
 ■ пропозиції   ■ повідомлення   ■ сплата санкцій   ■ не вказано

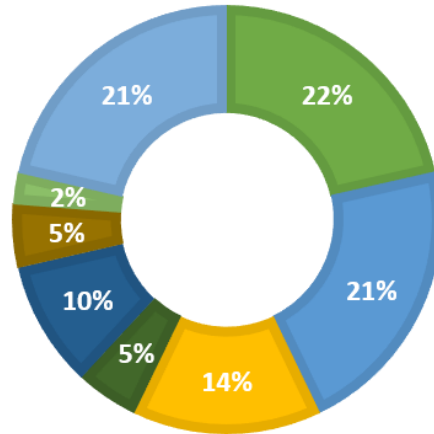

Рис. 2. Негативний аспект у застосуванні обов'язкового позасудового врегулювання сторонами договору

З думкою суддів можна погодитися не повністю, оскільки ніхто не зобов'язує особу підписувати договір, що містить вимогу, з якою вона не згодна. Стаття 124 Конституції України зазначає, що законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору. Відповідно до ст. 3 ЦК України загальною засадою цивільного судочинства є свобода договору, що сторони є вільними в укладенні договору та визначенні умов договору. На думку авторки цієї статті, принцип свободи договору має враховуватися судами й, за можливості, має застосовуватися обов'язкове досудове врегулювання, якщо сторони прописали вказане в договорі. Така умова про застосування ADR, за своєю суттю, не є перешкодою в доступі до правосуддя, адже врегульована добровільно сторонами у відповідному договорі з метою уникнення (за можливості) судової тяганини й надмірних судових витрат.

Незважаючи на вищевказане, можна простежити й позитивний аспект у застосуванні позасудового врегулювання спору, про що свідчить судова практика. Зокрема, якщо сторони уклали угоду про передання свого спору на вирішення третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу й від відповідача не пізніше початку розгляду справи по суті надійшли заперечення проти вирішення спору в господарському суді, якщо тільки суд не визнає, що така угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана, то суд залишає позов без розгляду (ст. 226 ГПК України). Для прикладу можна навести постанову Касаційного господарського суду (Постанова від 11.01.2024, справа 922/3176/23), де суд наголосив, що за усталеною практикою Європейського суду з прав людини (далі ЄСПЛ) добровільна відмова від судового порядку вирішення спору на користь арбітражу є загалом прийнятною в аспекті дотримання ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (див., зокрема, рішення у справі "Suovaniemi and others v. Finland" (Osmo SUOVANIEMI

and others against Finland, 1999)), тому залишення судом без розгляду позову через наявність арбітражної угоди саме по собі не становить неприйнятної обмеження доступу до суду.

Наступний аспект, що досліджувався у наведеній статті, стосується міжнародного досвіду. ЄСПЛ неодноразово у своїх рішеннях зазначав можливість застосування позасудового врегулювання спору. У рішенні Розальба Аласіні та ін. проти Телеком Італія SpA (Rosalba Alassini v. Telecom Italia SpA ..., 2010). Заявники зазначали, що обов'язкова медіація (яка запроваджена в Італії, як було зазначено вище) незаконно обмежує їхнє право на доступ до суду. Водночас ЄСПЛ указав, що за своєю суттю такий альтернативний спосіб захисту, хоч і є обмеженням, однак переслідує легітимні цілі: швидше й дешевше врегулювання спорів і розвантаження судової системи.

З метою приведення національної (української) практики у відповідність до міжнародної варто навести приклад реформ Лорда Вулфа (Lord Woolf's reforms). Лорд Гаррі Вулф (лорд права) сформував концепцію цивільного судочинства, яку опублікував у звіті 1997 року. Його концепція була спрямована на поліпшення доступу до правосуддя, зменшення судових витрат, зменшення складності процедури цивільного процесу, а також модернізацію судової процедури з метою забезпечення ефективного, результативного й рівного доступу до правосуддя. Гаррі Вулф запропонував: проводити процеси якомога частіше; збільшити використання ADR і подібних альтернативних методів вирішення спорів; зменшити витрати на судовий процес для доступності широкій громадськості; полегшити проведення судового процесу; пришвидшити правосуддя (STA Law Firm, 2018). Лорд права наголосив на важливості досудової стадії провадження, закликав суди звертати увагу на можливість і заохочення позасудового врегулювання спору, сприяння ADR.

Дискусія і висновки

Ураховуючи вищевикладене, головною метою поза-судових механізмів є сприяння швидкому врегулюванню спору. З метою запровадження концептуального підходу до ефективного доступу до правосуддя у його найширшому розумінні пропонується, ураховуючи європейський досвід щодо застосування системи альтернативних методів врегулювання спору, наголосити на таких пропозиціях, що досліджувалися у цій науковій статті:

- забезпечити обізнаність громадян про застосування альтернативних способів урегулювання спору. Така необхідність спричинена забезпеченням права на доступ до правосуддя в широкому його розумінні, а також перспективою застосування ADR із метою пришвидшення розгляду справи (вирішення спору), зменшення навантаження на суди, урахування якнайкращих інтересів людини (особливо дітей) і зменшення потенційних витрат на врегулювання конкретного спору;

- розглянути та/або переглянути можливість змінення системи добровільного застосування позасудових механізмів (як це наразі передбачено чинним законодавством України). Наслідуючи досвід Італії, перспективним є використання в законодавстві України обов'язкової медіації для конкретних спорів перед зверненням до суду;

- законодавцю та національним судам пропонується враховувати принцип свободи договору, який передбачений ЦК України, при розв'язанні питання обов'язкового чи необов'язкового звернення до досудового врегулювання спору, який виник між сторонами. Якщо сторони передбачили в договорі обов'язок звернутися до ADR перед судом, то таке зобов'язання має бути дотримане й ураховане відповідним судом, що розглядатиме спір;

- вид (метод) альтернативного способу врегулювання спору не має ставитися у залежність до висновку суду щодо передчасного звернення до судового врегулювання спору. Необхідно встановити єдиний підхід щодо обов'язку звернення до позасудового врегулювання спору, якщо сторони виклали відповідну умову в укладеному договорі;

- з метою поліпшення системи доступу до правосуддя важливим є урахувати висновки, рекомендації Лорда Вулфа стосовно модернізації судової процедури.

Подяки, джерела фінансування. Авторка висловлює щирі подяки докторці юридичних наук, професорці Ірині Олександрівні Ізаровій.

Список використаних джерел

- Абрамова проти України. Європейський суд з прав людини. (2018, грудень 18). Заява 41988/08. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c99#Text
- Господарський процесуальний кодекс. (1992). *Відомості Верховної Ради України*, 6, 56. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
- Гресь, Н. М. (2023). *Медіація як спосіб вирішення індивідуальних трудових спорів*. Сумський національний аграрний університет. <http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/10581/1/Гресь-Дисертація.%20Завантаження%20%2810.05%29.pdf>
- Закон "Про медіацію". (2022). *Відомості Верховної Ради*, 7, 51. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-IX#Text>
- Конституція України. (1996). *Відомості Верховної Ради*, 30, 141. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp/conv#Text>
- Постанова від 11 січня 2024, справа № 922/3176/23. (2024). Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду (Україна). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116416184>
- Ухвала від 12 березня 2024, справа № 904/1984/22. (2024). Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду (Україна). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117656820>
- Ухвала від 21 лютого 2024, справа № 910/4462/22 (2024). Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду (Україна). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117202812>

Цивільний кодекс України. (2003). *Відомості Верховної Ради*, 40–44, 356. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Цивільний процесуальний кодекс України. (2004). *Відомості Верховної Ради України*, 40–41, 492. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Щодо правосуддя, дружнього до дітей. (2010). Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи. <https://rm.coe.int/16804c2188>

Garth, Bryant G., & Cappelletti, Mauro. Access to Justice: The Newest Wave in the Worldwide Movement to Make Rights Effective. (1978). *Articles by Maurer Faculty*, 1142. <https://www.repository.law.indiana.edu/facpub/1142>

Golder v. the United Kingdom, App. 4451/70. (1975, February 21). European Court of Human Rights. <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-57496>

Legge. (2013, agosto 9). *Gazzetta ufficiale*, 98, 335. <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/gu/2013/08/20/194/so/63/sg/pdf>

On certain aspects of mediation in civil and commercial matters. (2008, May 21). Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council. *Official Journal of the European Union*. <http://data.europa.eu/eli/dir/2008/52/oj>

Osmo SUOVANIEMI and others against Finland, App. 31737/96. (1999, February 23). <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-4942>

Rosalba Alassini v. Telecom Italia SpA (C-317/08), Filomena Califano v. Wind SpA (C-318/08), Lucia Anna Giorgia Iacono v. Telecom Italia SpA (C-319/08) and Multiservice Srl v. Telecom Italia SpA (C-320/08). (2010, March 18). European Court of Human Rights. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62008CJ0317>

STA Law Firm. (2018). UK: Lord Woolf's Reforms And Civil Procedure Rules 1998. <https://www.mondaq.com/uk/civil-law/705694/lord-woolfs-reforms-and-civil-procedure-rules-1998>

References

Case of Abramova v. Ukraine. European Court of Human Rights. (2018, December 18). Application no. 41988/08 [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c99#Text

Code of Ukraine. (2003). *The Official Bulletin of the Verkhovna Rada*. 40–44, 356 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Code of Civil Procedure of Ukraine. (2004). *The Official Bulletin of the Verkhovna Rada*, 40–41, 492 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Code of Commercial Procedure of Ukraine. (1992). *The Official Bulletin of the Verkhovna Rada*, 6, 56 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>

Constitution of Ukraine. (1996). *The Official Bulletin of the Verkhovna Rada*, 30, 141 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp/conv#Text>

Garth, Bryant G., & Cappelletti, Mauro. Access to Justice: The Newest Wave in the Worldwide Movement to Make Rights Effective. (1978). *Articles by Maurer Faculty*, 1142. <https://www.repository.law.indiana.edu/facpub/1142>

Golder v. the United Kingdom, App. 4451/70. (1975, February 21). European Court of Human Rights. <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-57496>

Gres, N. M. (2023). *Mediation as a way of solving individual labour disputes*. Sумы National Agrarian University [in Ukrainian].

<http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/10581/1/Гресь-Дисертація.%20Завантаження%20%2810.05%29.pdf>

Law "On mediation". (2022). *The Official Bulletin of the Verkhovna Rada*, (7), 51 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-IX#Text>

Law. (2013, agosto 9). *The Official Gazette*, 98, 335 [in Italian]. <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/gu/2013/08/20/194/so/63/sg/pdf>

On certain aspects of mediation in civil and commercial matters. (2008, May 21). Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council. *Official Journal of the European Union*. <http://data.europa.eu/eli/dir/2008/52/oj>

On child-friendly justice. (2010). Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe [in Ukrainian]. <https://rm.coe.int/16804c2188>

Osmo SUOVANIEMI and others against Finland, App. 31737/96. (1999, February 23). <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-4942>

Resolution dated January 11, 2024, Case No. 922/3176/23. (2024). Commercial Cassation Court within the Supreme Court (Ukraine) [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116416184>

Resolution dated March 12, 2024, Case No. 904/1984/22. (2024). Commercial Cassation Court within the Supreme Court (Ukraine) [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117656820>

Rosalba Alassini v. Telecom Italia SpA (C-317/08), Filomena Califano v. Wind SpA (C-318/08), Lucia Anna Giorgia Iacono v. Telecom Italia SpA (C-319/08) and Multiservice Srl v. Telecom Italia SpA (C-320/08). (2010, March 18). European Court of Human Rights. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62008CJ0317>

Ruling dated February 21, 2024, Case No. 910/4462/22. (2024). Commercial Cassation Court within the Supreme Court (Ukraine) [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117202812>

STA Law Firm. (2018). UK: Lord Woolf's Reforms And Civil Procedure Rules 1998. <https://www.mondaq.com/uk/civil-law/705694/lord-woolfs-reforms-and-civil-procedure-rules-1998>

Отримано редакцією журналу / Received: 15.09.24

Прорецензовано / Revised: 08.10.24

Схвалено до друку / Accepted: 24.11.24

Alisa BONDAR, Master's Student
ORCID ID: 0000-0003-0146-8425
e-mail: alisa.bondar.law@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

OUT-OF-COURT DISPUTE RESOLUTION AS AN ELEMENT OF ACCESS TO JUSTICE

B a c k g r o u n d . *The current concept of effective access to justice, which has been gradually developing and modifying over the years, requires efficient use of alternative dispute resolution methods alongside court settlement. This article examines the possibility of using out-of-court mechanisms in Ukraine as one of the most important means of overcoming the barrier to effective access to justice, considering international experience. The purpose of the article is to highlight the positive and negative aspects of applying various dispute resolution methods, illustrate distrust in alternative dispute resolution in Ukraine, determine the state of implementation of Ukrainian out-of-court mechanisms and problems, which require improvements, considering ECHR practice and recommendations, as well as to present suggestions on eliminating gaps in the functioning of the pre-trial dispute resolution mechanism.*

M e t h o d s . *General scientific and special methods of scientific research were used in the article to achieve the abovementioned goal, among which method of system analysis, dialectical and systemic-structural methods.*

R e s u l t s . *It is emphasized that the level of public trust directly affects the use of alternative dispute resolution methods in the State. The attention is focused on insufficient public awareness of the possibility of applying out-of-court dispute resolution mechanisms during court proceedings.*

Based on the court practice, it is stated that the approach for the duty to use an out-of-court mechanism before going to court depends on the chosen type (method) of alternative dispute resolution, which parties prescribed in the concluded contract.

It is suggested that the example of Lord Woolf's reform should be taken into account to bring Ukrainian practice in line with international, which consists of increasing the use of alternative dispute resolution methods, facilitating the litigation, speeding it up etc.

C o n c l u s i o n s . *The conclusions point out the need to ensure citizens' awareness of the use of out-of-court dispute resolution mechanisms, review the system of voluntary use of such mechanisms, take into account the principle of "freedom of contract", and establish a unified approach to the duty to apply to out-of-court dispute resolution if the parties have outlined the relevant condition in the contract.*

K e y w o r d s : *alternative dispute resolution, access to justice, out-of-court mechanisms, mediation.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.